

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

שבת הגדול

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק יז
(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
בפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושנים לבריאה
שנת המאתיים להסתלקות חילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן

בקשר עם יום הבהיר

י"א ניסן

יום הולדת

כ"ק אדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ ורִבֵּינוּ

מלך המשיח

🕊 🕊 🕊

מעשי ידיו אמת ומשפט, נאמנים כל פקודיו

🕊 🕊 🕊

יה"ר שבקרוב ממש נזכה להתגלות מלכותו לעין כל

ויוליכינו קוממיות לארצינו נאו ממש

🕊 🕊 🕊

יחי אדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ ורִבֵּינוּ מלך המשיח

לְעוֹלָם וְעַד

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

שבת הגדול

א. דברי אדמו"ר הזקן על הטעם ל"שבת הגדול" והדיוק בלשונו

על הסיבה לכך ששבת שלפני חג הפסח נקראת "שבת הגדול" מביא אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך¹, ואלה דבריו: "שבת שלפני חג הפסח קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים היה מקחו מבעשור לחודש, כמו שכתוב²: בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות... ואותו היום שבת היה .. וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושים כך, אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרג בכורי מצרים, הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל ולא רצו, ועשו הבכורות עמם מלחמה והרגו הרבה מהם, וזה שכתוב³: למכה מצרים בבכוריהם, וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת וקראוהו שבת הגדול".

יש להבין: (א) מדוע מדגיש אדמו"ר הזקן "שנעשה בו נס גדול"⁴, שמכך משתמע שדוקא משום הנס הגדול נקראת השבת "שבת הגדול"? הרי, אף אם היה מתרחש בשבת נס רגיל, ולא "נס גדול", היתה זו סיבה מספקת כדי לייחד את השבת ולכנותה "שבת הגדול"⁵, כיוון שיש בה גדלות לעומת שאר שבתות השנה⁶.

(1) הל' פסח ר"ס ת"ל. וכנראה הוא מתוך ד"ה ואותו (שבת פז, ב) בשם מדרש (טעם הא' בדעת זקנים מבעה"ת שמות יב, ג). הובא ג"כ בב"י לטור שם. ובלבוש שם (בטעם הב'). וראה לקו"ש חל"ז שיחה לשבת הגדול.

(2) בא יב, ג.

(3) תהלים קלו, י, וראה מדרש תהלים שם. רש"י ומצוד"ש.

(4) כ"ה בתוס' שם (ועד"ז בטור ובטעם הא' שבלבוש – אלא שתוכן הנס מבואר שם באו"א) אבל בב"י בהערתק לשון התוס' אין תיבת "גדול" (וכן בלבוש לא כתב בנוגע לנס זה, גם גדול"). וראה לקו"ש ח"ב ע' 33 הערה 5.

(5) וכמו בשו"ע שם שכתב, "מפני הנס" (סתם). וראה בהערה שם.

(6) ובפרט ע"פ דברי הרשב"א (שו"ת ח"א סי' ט) דיום השבת נכלל בימי הבנין, והם שבעת ימי ההיקף שהם בסדר השתלשלות וטבע: ולכן כאשר נעשה נס בשבת, הרי

(ב) יתר-על-כן, אין מובן: מהי גדלות נס זה, עד שאין הוא נקרא "נס" סתם, אלא "נס גדול"? לכאורה, אין נראית שום גדלות הן בנס עצמו, שלא היה פלאי כניסים אחרים, ובודאי לא בתוצאות הנס ותועלתו⁷: גם לאחר ש"הרגו הרבה מהם" עדיין נשארו ישראל בגלות מצרים, ונזקקו לנס של מכת בכורות כדי להגאל משם – ומהי התועלת שצמחה מכך לישראל?

ב. קביעת זכרון הנס בשבת טעונה הסבר

גם קביעת זכרון הנס לדורות לפי היום בשבוע – בשבת, ולא לפי התאריך בחודש, כנס של יציאת מצרים וכדומה, טעונה הסבר: אדמו"ר הזקן מסביר שם את הטעם לכך, ולמה לא קבעוהו בעשירי לחדש סתם בין שחל בשבת בין שחל בחול כדרך שנקבעו כל המועדים לפי שבעשרה בניסן מתה מרים וקבעו בו תענית כשחל בחול...⁸, אך בכל זאת, כל הענינים בתורה מדויקים לחלוטין, והכרחי לומר, שבנוסף לטעם השלילי (למה לא קבעוהו בעשירי⁹) ישנו גם טעם חיובי⁸ לכך שקבעו את הזכרון לדורות דוקא לשבת. זאת אומרת, שלמשמעות הנס יש קשר מיוחד לשבת.

דבר זה הוא הכרחי גם מפני שציווי הקדוש-ברוך-הוא, ויקחו להם איש שה לבית אבות...⁹ היה צריך להיעשות דוקא בשבת, למרות שהוא כרוך בקנין ובמשא-ומתן⁹, טלטול

השבת מיוחד ומרומם ע"י שבו נמשכה המשכה שלמעלה מהשתל"ו וטבע – וא"כ הרי הוא, "גדול" לגבי שאר שבתות. וראה לקו"ש שם הערה 6.

(7) משא"כ לטעם הב' בדעת זקנים בעה"ת והטור וכו' הי' בזה תועלת ונס גדול (עשה להם הקב"ה נס וניצולו וכו') ולכן לטעמם מתאים התואר, "נס גדול" – "גדול הנס". (8) ראה לבוש שם בסופו. ובפרישה (בסי' תל"א השי"ך לס' ת"ל) לטור שם. ובהנסמן לקמן הערה 10. – וראה לקו"ש תכ"ז ע' 44 ואילך.

(9) ראה מכילתא עה"פ פסחים (צו, א): מקחו מבעשור. ראב"ע בא יב, ג. ר"אם בפרש"י שם. וראה מכילתא ופרש"י שם, כא: משכו מי שיש לו וכו' מי שאין לו יקח

לזכות

החייל ב"צבאות השם" שניאור זלמן ארי' הלוי שי' לעווין ליום הולדתו הראשון לאויוש"ט, ש"ק פ' ויק"פ, כ"ג אדר, ה' תהא שנת עשירות וברכות ולזכות אחיו ואחותו שיחיו *

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' משה יעקב הלוי וזוגתו מרת חנה שיחיו לעווין * * *

לזכות

החייל ב"צבאות השם" מנחם מענדל שי' ליום הולדתו השני לאויוש"ט, ביום ד' ניסן, ה' תהא שנת עשירות וברכות ולזכות אחיו

החייל ב"צבאות השם" לוי יצחק שי' ולזכות הוריהם

הו"ח ר' יוסף חיים וזוגתו מרת הדס אסתר שיחיו אורן *

נדפס ע"י זקניהם

הו"ח ר' ישראל וזוגתו מרת מזל שיחיו אורן הו"ח ר' רחמים הכהן וזוגתו מרת ליליאן עלי' שיחיו דאק * * *

לזכות

הרה"ת ר' יוסף יצחק שיחיו גורביץ לרגל יום ההולדת שלו, ביום וא"ו ניסן לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר *

נדפס ע"י משפחתו שיחיו

ג. שבת – שביתת המזיקים והפיכתם מרע לטוב

ההסבר לכל האמור לעיל יובן לאחר הסבר על משמעות השבת בכלל:

אדמו"ר ה"צמח צדק"¹⁵ מסביר את הפסוק¹⁶ „מזמור שיר ליום השבת“, לפי המדרש¹⁷, האומר על פסוק זה: „ליום השבת, למשבת מזיקין מן העולם שלא יזיקו וכן הוא אומר¹⁸ וגר זאב עם כבש“ – תוכן השבת הוא ענין השביתה מן המזיקים, היכולה להתבצע בשני אופנים: (א) „מעבירים מן העולם“ – כל מציאותם של המזיקים מתבטלת¹⁹. (ב) „משביתה שלא תזיק“ – המזיקים נשארים, אך השביתה גורמת לכך שהם לא יזיקו. האופן השני של שביתת המזיקים הוא נעלה מן הראשון, כנאמר בתורת כהנים²⁰, מפני שדוקא באופן זה מתבצע הענין של אתהפכא חשוכא לנהורא – המזיקים עצמם הופכים מרע לטוב^{20*}.

ולמרות שעיקר הגילוי של שבת באופן ש"משבית מזיקים.. שלא יזיקו" יהיה לעתיד לבוא, בכל זאת היה משהו מעין זה בשבת בראשית שבתחילת הבריאה²¹, עד שגם בגשמיות היה כפשוטו, כדברי חז"ל²², „ל"ז שעות שמשא אותה האורה“, בשבת בראשית

בעלי-חיים¹⁰, הוצאה מרשות לרשות, בקור ממום, ועוד פעולות הסותרות את שביתת ומנוחת השבת¹¹.

כי למרות שהיה זה לפני הציווי על שמירת שבת, הרי האבות קיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה¹², ומובן מכך, שגם בניהם שמרו על מצוות התורה, ובכללן על שמירת שבת, אף לפני מרה ומתן-תורה¹³, ובנוסף לכך מפורש במדרשי חז"ל¹⁴, שכבר באמצע תקופת השעבוד במצרים, שכנע משה את פרעה שיום השבת יהיה יום מנוחה לישראל, ללא עבודה.

ואם בלי להתחשב בכך קבע הקדוש-ברוך-הוא את המועד ל„ויקחו להם..“ דוקא ביום השבת, הרי זאת הוכחה לכך של„ויקחו...“ יש קשר מיוחד לשבת^{14*}.

מן השוק (ועד שלמדין מהכתוב דבהמה דקה נקנית במשיכה – מכליתא שם. ירושלמי קדושין פ"א ה"ד). וראה פסחים צ"א, ב. ובפרש"י שם ד"ה איש וזכה.

(10) ראה לבוש בסופו – הובא בפרישה פר"ח ופמ"ג (משב"ז) שם (דהוה מוקצה). ועוד. והפרישה עצמו כ' מצד קשר בשבת (וכ"ה באליו וזטא ללבוש שם). ובח"ש (למהרש"ק) שם הקשה דאין מקדישים בשבת.

(11) בנוגע לקנין ומ"מ – ראה רמב"ם הל' שבת פכ"ג ה"ב ואילך. ובסוף הל' מכירה. טושו"ע חו"מ ס"ח רל"ה. שו"ע אדה"ז הל' שבת ס' ש"ז ס"ד. ט"ז. ס' שלט ס"ה (ובכ"מ). בנוגע לטלטול בע"ח – ראה טושו"ע (ואדמוה"ז) אר"ח ס' ש"ח סל"ט (ע"ח).

ואף שהאיסור הוא רק מדרבנן כו', הרי בקיימו כל התורה כולה (כדלקמן בפנים) נכללו גם מצוות דרבנן (וכמובא בנוגע להאבות) – וכמ"ש בפמ"ג (משב"ז) לס' ת"ל. ובח"ש (למהרש"ק) לטו"ע שם. נוסף לזה (בנוגע למו"מ) לכמה דעות (באופן כבנדר"ד) הוא מדאורייתא – ראה המובא בשד"ח (כרך ט) שו"ת דברי חכמים ספ"א. וע"פ מ"ש בשו"ת חת"ם סופ"ר ס' קצה (הובא בשד"ח שם) דכאשר יושב בחנות ומוכר ולוקח כו' דרך קבע הרי זה איסור מדאורייתא – הרי כנדר"ד, שהיו מצווים מר"ח ואילך בפרסום ל„כל עדת ישראל“, ויקחו גו' וכו', הרי"ז כאזיל להינגא (שד"ח שם) וה' בזה איסור מה"ת. ובפרט דמצותי' אחשבי' (ע"ד פרש"י ביצה כו, ב (במשנה). וראה צפע"ג כללים מע' איסורי חישובו).

(12) קדושין פב, א. יומא כה, ב. וראה פרש"י תולדות כו, ה (בנוגע לאברהם). שם כו, ג. כו, ט (בנוגע ליצחק). וישלח לב, ה (בנוגע ליעקב).

(13) ראה פמ"ג וחי' שבהערה 11. וראה לקו"ש ח"ה ע' 266 ואילך.

(14) ראה שמו"ר פ"א, כה, פ"ה, ית. ושי"ג. הובא גם בלבוש שם. ובכ"מ.

(14*) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 140.

האמור לעיל הוא בהדגשה יתירה כשנמצאים בחודש ניסן דשנה זו "הי' תהא שנת נפלאות אראנו", וכמדובר (גם במכתבים כלליים) ע"ד הנסים והנפלאות שקרו בשנה זו (בסמיכות לחג הפורים), שהתבטל מנגד לבנ"י, עד שהנצחון הביא לכך, שהשונא ישחרר, באופן טוב, חלק משבויי-המלחמה וכו', כמדובר בפרטיות לפנ"ז.

ובודאי ימשיך הקב"ה להראות נסים ונפלאות, עד – ועיקר – "אראנו נפלאות" בגאולה האמיתית והשלימה,

שהמלחמות באותו חלק בעולם ("מלך פרס" עם "מלך ארם") הן מהסימנים שמיד באה הגאולה ע"י משיח צדקנו, כדאיתא בילקוט שמעוני¹, ובלשונו, ש"בני אל תתיראו . . הגיע זמן גאולתכם", ו"מלך המשיח עומד על גג ביהמ"ק והוא משמיע להם לישראל ואומר, ענוים הגיע זמן גאולתכם!"

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

(15) יהל אור עה"פ (ע' שכת ואילך). ובמילואים שם (ס"ע תרל ואילך). וכ"ה בהמשך מים רבים תרל"ז פקס"א ואילך.

(16) תהלים צב, א.

(17) ילקוט שמעוני בחוקותי רמז תרעב מתו"כ שם. וראה צפע"ג עה"ת בחוקותי שם.

(18) ישע"י יא, ו.

(19) וכדעת ר"י בתו"כ וילקוט שם.

(20) שם: אימתי הוא שבתו של מקום בזמן שאין מזיקים או בזמן שיש מזיקים ואין מזיקים. וראה לקו"ש שבהערה 21 בסופו.

(20*) כתועלת וטוב בע"ח שאינם מזיקים מלכתחילה ועוד יותר – שהרי הוא גבור יותר מהכבש וכי"ב.

(21) וזה שהחיות לא היו מזיקים בשבת בראשית אי"ז כמו לפני חטא עה"ד, שלא הויקו – כי אז לא הי' בהם מלכתחילה הטבע לטרוף ולהזיק וכמרו"ל בנחש שלולא החטא הי' שמש גדול (סנה"ג נט, ב), אבל בשבת בראשית הי' זה מצד שביתת וביטול טבעו שנעשה בהם לאחר חטא עה"ד (ראה רמב"ן בחוקותי כו, ו. לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 204-5).

(22) ב"ר פי"א, ב. פי"ב, ו.

הוספה

בשורת הגאולה

יח.

האמור לעיל איז נאָכמער בהדגשה געפינענדיק זיך אין חודש ניסן פון היינטיקן יאָר „ה' תהא שנת נפלאות אראנו", און ווי גערעדט (אויך אין די מכתבים כלליים) וועגן די נסים ונפלאות וועלכע האָבן פאַסירט דעם יאָר (נאָענט צו דעם היינטיקן פורים), אַז ס'איז בטל געוואָרן אַ מנגד צו אידן, ביז אַז דער נצחון האָט געבראַכט דערצו, אַז דער שונא זאָל באַפרייען, אין אַ גוטן אופן, אַ טייל פון די מלחמה-געפאָנגענע וכו', ווי גערעדט אויספירלעך פריער.

און זיכער וועט דער אויבערשטער ממשיך זיין ווייזן נסים ונפלאות, ביז – ועיקר – „אראנו נפלאות" בגאולה האמיתית והשלימה,

וואָס די מלחמות אין יענעם טייל וועלט („מלך פרס" מיט „מלך ארם") זיינען פון די סימנים אַז אַט קומט די גאולה ע"י משיח צדקנו, ווי עס שטייט אין ילקוט שמעוני, און ווי ער זאָגט דאָרט, אַז „בני אל תתיראו . . הגיע זמן גאולתכם", און „מלך המשיח עומד על גג ביהמ"ק והוא משמיע להם לישראל ואומר, ענוים הגיע זמן גאולתכם!"

(משיחות ש"פ צו, שבת הגדול, ח' ניסן תנש"א)

(1) ישע"י רמז תצט.

(היום הראשון של שבעת ימי בראשית כולל את כל ימי ראשון, יום שני – את כל ימי שני וכך הלאה)²⁹, ולפיכך אין צורך לגביהם בהתהוות מיוחדת, אלא חידוש הישנות. אך בשבעת ימי בראשית עצמם היתה בכל יום התהוות באופן שלוו.

לפי האמור לעיל דרוש הסבר למאמר „באת שבת באת מנוחה", שהרי לכאורה: המושג עולם הוא זמן לכל פרטיו, ומקום³⁰. יוצא מכך, שלפי בריאת הזמן של יום השביעי, חסרה בעולם מציאות של זמן זה, ולא רק של „מנוחה"?

מכך מובן, שהדברים הם היינו הך: אין לחלק בין עצם הזמן של יום השביעי לבין ענין ה„מנוחה" שבו, מהותו של זמן השבת הוא ענין המנוחה.

ההסבר לכך: זמן מורכב מעבר הווה ועתיד, ובענין זה דומים כל ששת ימי בראשית, למרות שבכל אחד מהם יש חידוש משלו על פני האחרים, כדלעיל. אך הזמן של שבת הוא „מנוחה" – מעל לשינויים של עבר הווה ועתיד.

זוהי הכוונה של „באת שבת באת מנוחה" – הזמן של יום השביעי, המוגבל בשינויים של עבר הווה ועתיד, גם הוא מתהפך ומתעלה³¹, ומתהווה לזמן שמעל לשינויים³² – שבת ומנוחה³³.

(29) ראה ד"ה וכל העם רואים תרס"ה (ושם גם באופן אחר). ובהנמקן בהערה 27.

(30) שער היחוד והאמונה פ"ו (פב, רע"א).

(31) ראה אוה"ת שבועות ע' (פו) שבשבת הוא העל"י מוזמן בלמע' מהזמן (משא"כ י"ט) שהוא שם הוי' שמורה על ה' הוה ויהי' שהוא למע' מהזמן כו'. שגם בזה מודגש שיש שינויים דה' הוה ויהי' (דעבר הוה כו') אלא שהם כאחד – בחי' אתהפכא. ועד"ו הוא בכל שבת כבאוה"ת שם. לקו"ת שה"ש כה, א. אוה"ת ברכה ע' א'תתצא. א'תתצט. ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד פ"י. ובכ"מ.

(32) ואף שכמו דששת ימי בראשית הוא מו"ק דאצילות גם השבת הוא מבחי' מל' מדה הו', ראה אוה"ת שבועות ר"ע פו. וראה אוה"ת ברכה ע' א'תתצא. ושם ע' א'תתצט: דגילוי שביום השבת, נמשך דוקא אחר ו* הקפות דגלגל היומי.

(33) ראה אוה"ת שבועות ע' פו בהמשך לזה שהשבת הוא העל"י כו'. ובאו"ת פ"י שזוהו ענין בא שבת בא מנוחה כו'.

(*) כצ"ל שם בתחלת הקטע. ולא (כבנדפס) „אחר בחי' ז' הקפות".

היה „ולילה כיום יאיר" – החושך של הלילה הפך לאור ויום²³.

ד. זמן – נברא אחר, בכל יום מימי הבריאה

הסיבה לכך שבשבת ישנו הענין של אתהפכא היא מפני שעצם הזמן של שבת הוא ענין של „אתהפכא", כדלהלן:

לגבי השבת אומרים חז"ל²⁴: „מה היה העולם חסר-מנוחה, באת שבת באת מנוחה". יש להבין: ידוע מאמרו של המגיד²⁵ שזמן הוא „נברא" בדיוק כשאר הנבראים. משמעות הדברים היא, שלא רק שלפני בריאת העולם לא היו נבראים שחלו עליהם הגבלות הזמן [שהרי גם לאחר בריאת העולם ישנם מספר דברים (כגון סברה שכלית) שאינם מוגבלים בזמן]. אלא שעצם מציאות הזמן היא „נברא": בדיוק כשם שהנבראים דומים צומח חי ומדבר התהווה יש מאין, כך מציאות הזמן היא התהוות חדשה²⁶.

מכך מובן, שכשם שהרגע הראשון של הזמן הוא התהוות חדשה, כך גם הזמן של כל ששת ימי בראשית, הזמן של כל יום היה התהוות חדשה. כלומר, כשם שאצל הנבראים של ששת ימי בראשית היתה בכל יום התהוות של נבראים חדשים, השונים מן הנבראים של הימים האחרים, כך גם לגבי הזמן של ששת ימי בראשית, שכל יום היה התהוות של זמן שונה – הזמן של יום ראשון, יום שני וכדומה²⁷. לפיכך אומרים עליהם²⁸, „כל יומא ויומא עביד עבידת", ו„כל יום ויום יש לו כוחו".

[הימים שלאחר שבעת ימי בראשית הם חזרה על שבעת ימי בראשית ופרוט שלהם

(23) ראה יחל אור שם. לקו"ש שם.

(24) פרש"י בראשית ב. ב. פרש"י מגילה ט, א. ד"ה ויכל. וראה ב"ר פ"י, ט.

(25) הובא בסידור שער הק"ש (עה, סע"ד ואילך). וראה (בהבא לקמן) לקו"ת בלק ע, ג. ר"ה סא, א. אמ"ב שער הק"ש פל"ו ואילך. דרמ"צ מצות האמנת אלקות פ"א. המשך תרס"ז ע' מא ואילך. ועוד.

(26) ראה לקו"ש חלק יו"ד ע' 176 ובהנמקן שם.

(27) ראה אוה"ת במדבר דרוש שבועות ע' פה"פ.

וש"ג. ברכה ע' א'תתצ ואילך.

(28) חז"ג צד, ב. חז"א רסד, ב. וראה שו"ת הרשב"א ח"א סתכ"ג.

ובמסירות הדרושים, וישפיע גם על יהודי אחר לנהוג כך (בהתחילו בבני ביתו – „ויקחו להם איש שה לבית אבות“) על ידי כך הוא יצליח להשפיע גם על העולם שמחוזה לו, ועל אומות העולם, עד שבכוריהם ידרשו בתוקף את טובת ישראל – ו„כימי צאתך מארץ מצרים“⁶⁴, עוד בהיותם בגלות נעשה נס גדול.

(משיחת ש"פ צו, שבת הגדול תשל"ה)

(65) בא י, ט.

(66) שם י, כו.

(64) מיכה ז, טו.

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו

מלך המשיח

❧ ❧ ❧

ויה"ר שע"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז **יחי**, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

❧ ❧ ❧

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

לעולם ועד

„שנעשה בו נס גדול“, כי בביטוי זה מודגש הקשר לשבת:

כבר הוסבר פעם בהרחבה³⁸ שגדלות הנס של שבת הגדול היתה בכך שהריגת המצרים נעשתה באמצעות „בכורי מצרים“ – התוקף של „קליפת“ מצרים (שהרי מהותו של בכור היא חזקה ותוקף³⁹). כאשר ישראל נמצאים עדיין בגלות מצרים, תחת שלטון פרעה, במלוא עוצמתו, ופרעה והמצרים מסרבים בכל תוקף לאפשר את יציאת ישראל ממצרים – בזמן כזה תובעים בכורי מצרים לשחרר את ישראל, עד אשר „ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם“, ובשעה זו היה תוקפו של פרעה ושל גלות מצרים גדול כל-כך, עד שאף לאחר ש„הרגו...“, הם לא שחררו את ישראל – וזהו „נס גדול“ שאין מוצאים כמוהו בניסים אחרים, כי ניסים של הצלת ישראל היו באופן של שבירת ה„קליפה“ וביטולה, ואילו הנס של „למכה מצרים בבכוריהם“ היה בדרך של „אתהפכא חשוכא לנהורא“ – ה„קליפה“ בכל עוזה נלחמה למען הקדושה.

לפיכך ציוה הקדוש־ברוך־הוא שהציווי על „ויקחו להם איש שה לבית אבות“, שכתוצאה ממנו התרחש הנס של „למכה מצרים בבכוריהם“, ייעשה דוקא בשבת, כי מהותה של השבת היא ההיפך מטבעם – פעולה של אור.

ז. דוקא טעם זה מסביר את השם „שבת הגדול“

מכך מובן, מדוע בוחר אדמו"ר הזקן מבין הסיבות השונות לשם „שבת הגדול“⁴⁰ דוקא את הטעם הקשור לנס של „למכה מצרים בבכוריהם“, ללא הבאת טעם נוסף, מפני שדוקא לפי טעם זה מובן מדוע נקראת השבת בשם „שבת הגדול“:

משמעות „שבת הגדול“ היא, שהענין של

וכיוון שהזמן של שבת – הוא עצמו ענין של אתהפכא, הרי הוא משפיע על כל עניני העולם שבשבת, שגם בהם תחול „אתהפכא“, כמו „ולילה כיום יאיר“ וכדומה.

ה. דוגמאות לכך בהלכה

ניתן למצוא לענין זה, של עבר הווה ועתיד ויחד עם זאת – נעלה בשינויי הזמן, דוגמא בהלכה: ישנם מספר ענינים התלויים בזמן ומוכרחים להיות לאורך תקופה מסויימת, ויחד עם זאת הם במסגרת של נקודה אחת. לדוגמא: על קטן שהגדיל באמצע יום השבת, או באמצע יום הכיפורים, סובר הרמב"ם³⁴ שמן התורה הוא חייב רק לגבי שבת, בכל דיני השבת, מפני שכל רגע בשבת הוא זמן פרטי בפני עצמו, אך לגבי יום הכיפורים הוא פטור, מפני שזוהי נקודה אחת.

ובדומה לכך לגבי ספירת העומר וכדומה, לפי דעות מסויימות.

דוגמא דומה לכך: פעולה מתמשכת, כיציאת מצרים, למשל: היציאה ממצרים צריכה להמשך זמן מה, ובשינויים במשך זמן זה: קודם חצות, חצות, לאחר חצות, יום ט"ו בניסן, וכמצוי בביטויים בגמרא³⁵: נגאלו בערב, יצאו ביום, חפזון דמצרים חפזון דישראל. אך יחד אם זאת מתמשך אותו תוכן של יציאת מצרים ומשפיע בכל דור ודור ובכל יום³⁶, שחייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים, באופן שאילו לא הוציא הקדוש־ברוך־הוא... אנו... משועבדים היינו לפרעה במצרים³⁷.

ו. הנס של „למכה... בבכוריהם“ – ענין של אתהפכא, כמו שבת

לפי זה תובן הדגשתו של אדמו"ר הזקן

(38) לקו"ש שבהערה 4 ס"ב ואילך. וש"נ.

(39) ראה תרגום אונקלוס ויחי מט, ג.

(40) טור, לביש, בעה"ת שם (ובסגנון אחר בכ"מ בס' רש"י (ספר האורה ח"ב ס' סב. ס' הפרד"ס ע' שמג. מח"ז ס' רגט. ועוד). הובא גם במטה משה ס' תקמב). ועוד טעמים: חזקוני שמות יב, ג. אבודרהם (חודש ניסן בסופו) בשם מח"ז. ובמקומות שנשמנו בהערה 10. ובמט"מ שם. ועוד.

(34) צפע"ג מהדו"ת עא, ד ואילך. שו"ת צ"פ דווינסק ח"ב סל"ב. מכתבי תורה מכתב קנד.

(35) ברכות ט, א.

(36) פסחים קטז, ב. (במשנה). תניא רפמ"ז.

(37) ראה בארוכה הגש"פ (קה"ת, תשל"ט) „ביאורים“ ע' שעא ואילך.

ויש לומר שעל-ידי זה יובן תוכנו של שבת הגדול.

כדי להבין זאת יש להקדים ולומר, שאת כוונת הציווי „בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות...“, אשר הביא ל„מכה מצרים בבכוריהם“, ניתן להבין בשתי דרכים:

(א) לקחת השה בעשור לחודש וניסי שבת הגדול לא היוו רק הכנה להקרבת הפסח ב"ד ניסן ולגאולת מצרים שלאחריו, אלא היתה להם מטרה בפני עצמה.⁴⁷

(ב) מטרת לקחת השה וכו' היתה רק כהכנה להקרבת הפסח ולגאולת מצרים.⁴⁸

באופן דומה ניתן לומר ברוחניותם של הענינים: הניסים של שבת הגדול באו רק כהכנה לנגלה עליהם מלך המלכים הקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו, אשר הביא ליציאת מצרים, או שהיתה בענין זה משמעות בפני עצמו.

לפיכך, כאשר מסביר אדמו"ר הזקן על שבת הגדול, הוא אומר „שהרי בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים...“ וכיוון שט"ו בניסן היה בה' בשבת א"כ עשרה בניסן היה בשבת, ובכך הוא מציין שהענין של „בעשור לחודש הזה“ בא כתוצאה של „בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים...“⁴⁹.

קושיית החי' בס' ת"ל. ולכן גם ציין „כמ"ש בס' תצד“, כי שם מובאר שגם לדעת רבנן היתה יציאתם בשבת – ראה מחה"ש שם (וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 258 ובהערות שם). אבל הוספת „וכיון שט"ו בניסן כו" לכאורה מיותרת היא.

(47) וע"ד מרז"ל (מכילתא ופרשי' בא יב, ו) דזה שהי' לקחתו בעשור הוא שיהי' להם זכות שיצאו ממצרים.

(48) וכמו שהוא ע"פ הטעם שקודם השחיטה טעון ביקור ד' ימים (פסחים צו, א). אבל לאידך, זה שנצטוו ליקחו מעשור, שאינו בפסח דורות (כנגמרא שם. ומכילתא עה"כ בעשור לחודש יב, ג) והי' להם למשמרת (שם, ו), משמע שגם ענין בפ"ע הוא, כאופן הא' שבפנים (וכמכילתא ופרשי' שבהערה הקודמת).

(49) ונ"ד התירוצ' ע"ז שאומרים „מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיק“, אף שנצטוו על המצות קודם לזה (שמות יב) –

(*) אלא שצ"ע למה הוצרך לציין בס' תצד לכאן „כמ"ש בס' תל" וואלי י"ל כי מקור הדבר (שכן קו"ל להלכה) הוא „בס' תל" ששם כתב הסוד וכו' להלכה (כטעם לשבת הגדול).

„שבת“ וביטול המזיקים הוא באופן „גדול“. כלומר, בדרגה הנעלית משביתה. אין זו שביתה ה„קליפה“ וביטולה, אלא הפיכתה למסייעת לטוב ולקדושה.

ענין זה של „שבת“ נתגלה בשבת שלפני יציאת מצרים באמצעות ה„נס הגדול“ של „למכה מצרים בבכוריהם“, שלא כבמכות האחרות, שבהן היה ביטול ה„קליפה“ באופן הראשון של שביתה המזיקים⁴¹, אלא כאן דוקא חזקה של „קליפת“ מצרים עצמה, נלחם נגד המצרים לטובת ישראל⁴².

ח. דיוק נוסף בדברי אדמו"ר הזקן

לפי האמור לעיל, ניתן לבאר, בפנימיותם של הענינים, דיוק נוסף בדברי אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך, כדלהלן:

בתחילת הסעיף, באומרו „ואותו היום שבת היה“, מוסיף אדמו"ר הזקן ואומר „שהרי בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים כמ"ש בסימן תצ"ד, וכיוון שט"ו בניסן היה בה' בשבת אם כן עשרה בניסן היה בשבת“.

יש להבין: העובדה ש„בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים“ מוסברת בגמרא⁴³, וב„תוספות“⁴⁴ נמצא החשבון, שלפיו חלה שבת בעשרה בניסן, אך לשם מה מביא זאת אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך? אמנם, אדמו"ר הזקן מביא בשולחן ערוך שלו את „ההלכות בטעמיהן“⁴⁵, אך זהו איננו טעם, אלא חשבון. ומקורותיו בגמרא ובתוספות, ובכלל, הוא איננו מצטט בשולחן ערוך את ההלכות בלשונן המקורית, ודי היה באומרו „ואותו היום שבת היה“⁴⁶.

(41) ועד"ז לטעם הסוד כו' הר"י רק בחי' אתכפאי. (42) ועפ"ז הרי זה הוספה על אתהפכא דהונן דשבת שהיא בעיקר העלי' בפנימיות העולמות (אדו"ת שבועות שם), משא"כ כאן שבא בגילוי גם בחיצוניות העולם. (43) שבת פז, ב. טור שם מסדר עולם. וראה ח"י שבהערה 46. (44) ד"ה ואותו. טור שם. (45) ראה „הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר“ לשו"ע

אדו"ז. (46) בנוגע למה שהוסיף „שהרי בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים כמ"ש בס' תצ"ד“ אפ"ל שהוא בכדי לתרץ

ט. אתהפכא חשוכא לנהורא

לפי האמור לעיל, שהנס של שבת הגדול הוא פעולה של „אתהפכא חשוכא לנהורא“, מובנת טוב יותר ההוספה: בה' בשבת... כדלקמן:

שבת היא ספירת המלכות – „שבת מלכתא“ – או שרויה ספירת המלכות בעליה בספירות העליונות יותר – ז"א, בינה וכו'⁵⁰. אך כיוון שמלכות מצד עצמה נקראת „נהורא אוכמא ותכילת“ (אור כהה ומכלה). כלומר, מהשפעתה מתבטלים המתנגדים⁵¹.

לפיכך מסביר אדמו"ר הזקן שהנס של שבת הגדול תלוי בגילוי של גאולת ויציאת מצרים שלאחריו, שאז השפיעה ספירת הבינה⁵² עלמא דחורין (=עולם החירות), ואולי יש לומר, שכיוון שבינה היא מקור ושוורש הגבורות⁵⁴, נבע ממנה ענין של „אתהפכא“ בנס של „למכה מצרים בבכוריהם“, מפני שאין הדינים נמתקים אלא בשורשם⁵⁵, ולפיכך נבעה מן ה„שבת“ שביתה מן המזיקין באופן של „גדול“ – הפיכת⁵⁶ המזיקין למסייעים לקדושה⁵⁷.

הקב"ה ציוו לעשות המצה לזכרון הפלא שהוא עתיד לעשות להם, וכן נצטוו בפסח ע"ש ופסח ה' קודם מעשה הנס (ו"פ, שבה"ל, אבודרהם ולקו"ת צו סד"ה להבין מ"ש בהגדה – הרבא בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים (קה"ת ע' ל).

(50) ראה פרדס שער ערה"כ פכ"א ע' שבת. לקו"ת אמור (לו, ב). סידור ד"ה מזמור שיר ליום השבת (קפו, ג ואילך). יהל אור שם (ס"ע תרכו ואילך). ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד שם. ובכ"מ.

(51) ראה סידור ד, סע"ב ואילך. ה, סע"א ואילך, אמ"ב שער הציצית פ"ג ופ"ז. וראה לקו"ת שלח מה, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(52) וכמבואר בענין שרק פסח נקרא (ממחרת) השבת. ראה לקו"ת אמור שם. וראה יהל אור שם (ע' תרלג).

(53) ראה לקו"ת אמור שם, ג. ר"ה ס, ב. ושי"נ.

(54) תניא פ"ג. וראה חז"ב קעה, ב.

(55) תניא פל"א. אגה"ק סכ"ב (קלה, א). וראה לקולו"צ שבהערה 58.

(56) ראה יהל אור שם (ע' של. תרלא. תרלג) שגם בפסח נאמר תשכיתו, השביתה המזיקין, ואדם יוצא יד"ח רק בדבר שיכול לבוא לידי חמיוץ ושומרו מחמיוץ כו'. ועי"ז ממתיקים דינים, עיי"ש.

(57) ועפ"ז תובן השיכות דשבת הגדול לפ' מצורע* כי גם התיקון והתשובה דמצורע הוא ענין „אתהפכא“ ובאופן

(*) שבשנה מעוברת (חזק מ"בזח"ה) קורין מצורע קודם פסח – שו"ע או"ח סי' תכח ס"ד.

יש צורך בהסבר זה, למרות שמהות השבת היא שביתה מן המזיקין, אך זה יתגלה רק לעתיד לבוא, כאשר תהיה שבת ומנוחה לחיי העולמים, ואילו לפני כן „האתהפכא“ של שבת היא רק ב„קליפות נוגה“⁵⁸, ועל-אחת-כמה – וכמה בתקופה שישאל עדיין היו במצרים, לפני הציווי על שמירת שבת, לפני שהיא השפיעה בגלוי.

י. העבודה הרוחנית של כל יהודי בהתאם לאמור לעיל

ידוע פירושו של האריז"ל⁵⁹ לפסוק „והימים האלה נזכרים ונעשים“, שכאשר הזכירה היא כראוי, מגיעים גם לידי „ונעשים“:

למרות שעתה אנו עדיין שרויים במצב של „אכתי עבדי דאחשורוש“⁶⁰ (=עדיין עבדי אחשורוש) ושרויים בחושך כפול ומכופל, בדומה למצב של בני ישראל במצרים בזמן שבת הגדול,

יכול כל יהודי, על ידי עבודה של „משכו וקחו לכם...“, כפי שמוסבר על כך במכילתא⁶¹, „משכו מעבודה זרה והדבקו במצוות“, שהוא מתרחק מכל עבודה שהיא „זרה לו“⁶² (שהרי לעבודה זרה כפשוטה אין לשום יהודי קשר, במיוחד לאחר שסולק יצר הרע של עבודה זרה⁶³) והוא דבק במצוות.

ובאופן כללי: „משכו“ הוא קו של „סור מרע“, „וקחו לכם“ הוא הקו של „ועשה טוב“.

כאשר יהודי יעבוד עבודה זאת בעוצמה

של „הובא אל הכהן“ – המתקת הגבורות בשרשן (ראה לקו"ת פרשתנו כה, ב. לקו"ת לוי"צ לזרז ח"א ע' רד. תורת לוי"צ ע' קצד).

וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 108 ואילך, דאולי י"ל דקביעת שם הסדרה, פרשה בתורה – „מצורע“ – ככלל הדפוסיים וכו' – הו"ע דאתהפכא.

(58) יהל אור שם (ע' שכה, תרלא. מים רבים שם פס"ב) – משא"כ לעת"ל תהי' גם בנקה"ט, והרי למכה מצרים בבכוריהם כו' הוא אתהפכא – בנוגע לפעולה – בנקה"ט.

(59) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(60) מגילת יד, א.

(61) עה"פ (יב, כא). ועד"ז שם, ו ובפרש"י.

(62) ראה ב"ב ק"י, א.

(63) יומא סט, ב. סנהדרין סד, א.